

SYNOPSIS VAN HET BELGISCHE SOCIAAL RECHT
COLLECTIEF ARBEIDSRECHT

Synopsis van het Belgische sociaal recht

Collectief arbeidsrecht

Patrick HUMBLET
Johan PEETERS
Jan BUELENS
Inger DE WILDE
Ria JANVIER
Wilfried RAUWS
Evelien TIMBERMONT
Anne VAN REGENMORTEL

Achtste editie



LARCIER
INTERSENTIA

Eerste editie: 1999
Tweede editie: 2002
Derde editie: 2006
Vierde editie: 2009
Vijfde editie: 2012
Zesde editie: 2014
Zevende editie: 2020
Achtste editie: 2023

Synopsis van het Belgische sociaal recht.
Collectief arbeidsrecht
Patrick Humblet, Johan Peeters (eds.), Jan Buelens,
Inger De Wilde, Ria Janvier, Wilfried Rauws,
Evelien Timbermont en Anne Van Regenmortel

© 2023 Lefebvre Sarrut Belgium NV
Hoogstraat 139/6 – 1000 Brussel

ISBN 978-94-000-1591-3

D/2023/7849/107

NUR 825

Gedrukt in de Europese Unie

Verantwoordelijke uitgever: Paul-Etienne Pimont, Lefebvre Sarrut Belgium NV
Lay-out: Textcetera, Den Haag
Omslagontwerp: Danny Juchtmans – www.dsigngraphics.be
Coverafbeelding: Staalgieterij, Constantin Meunier / Collectie KMSKA - Vlaamse
Gemeenschap

Alle rechten voorbehouden. Behoudens uitdrukkelijk bij wet bepaalde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, op welke wijze ook, zonder de uitdrukkelijke voorafgaande toestemming van de uitgever.

Ondanks alle aan de samenstelling van de tekst bestede zorg, kunnen noch de auteurs noch de uitgever aansprakelijkheid aanvaarden voor eventuele schade die zou kunnen voortvloeien uit enige fout die in deze uitgave zou kunnen voorkomen.

Dit boek is eveneens digitaal beschikbaar op www.stradalex.com.

WOORD VOORAF

Begin jaren negentig van de vorige eeuw werd de syllabus van Marc Rigaux bewerkt tot een tweedelig handboek dat onder de titel *Algemene beginselen van het Belgisch arbeidsrecht* op de markt werd gebracht. In 1999 werd er voor een andere uitgever gekozen en werden de teksten samengevoegd tot één boekdeel onder de naam *Synopsis van het Belgische arbeidsrecht*.

Voor de zevende editie werd geopteerd om opnieuw te splitsen en de achtste editie is zelfs een drieluik geworden. Naar aanleiding hiervan werd het deel “collectief arbeidsrecht” uitgebreid. Voorheen werd alleen een beeld geschetst van de sociale dialoog in de private sector. De arbeidsjurist wordt echter steeds meer geconfronteerd met problemen van werknemers in overheidsdienst. Vandaar dat een korte zijsporang wordt gemaakt naar de publieke sector.

Ook in deze editie worden beknopte bibliografieën opgenomen. Sommige topics zijn evenwel zo goed gedocumenteerd dat we korte bijdragen zo veel mogelijk hebben geschrappt. Verwijzingen naar websites van organisaties en overheidsinstellingen werden niet opgenomen. Een eenvoudige zoekopdracht in Google volstaat om deze terug te vinden.

De auteurs hebben vooral de nadruk willen leggen op de facetten die in hun colleges uitgebreid aan bod kunnen komen. Dit is met andere woorden geen werk waarin de lezer alles kan terugvinden, maar een basisdocumentatie.

Namens het auteurscollectief,
Patrick HUMBLET en Johan PEETERS

15 mei 2023

TEN GELEIDE

In het Napoleontische Burgerlijk Wetboek wordt uitgegaan van de gelijkheid van de contractpartijen. Hierdoor wordt de economisch zwakkere benadeeld. Het arbeidsrecht is een correctie hierop. Deze rechtstak zag het licht na de opstanden van 1886, toen de overheid besliste om de ergste uitwassen van het kapitalisme aan banden te leggen.

De ontwikkeling van het collectief arbeidsrecht begint met de legalisering van de vakbonden in 1921. Doordat de werkstaking uit het strafrecht werd gehaald, kregen de werknemersorganisaties ruimte om actie te voeren. De basis voor een publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie waarin het overleg tussen vakbonden en werkgevers centraal staat, kreeg zijn beslag in het Sociaal Pact van 1944. Deze tekst wordt vooral geassocieerd met de sociale zekerheid. In deel IV worden evenwel ook “de beginselen en methodes van paritaire samenwerking” behandeld. Dit was de blauwdruk voor de naoorlogse sociale dialoog op nationaal, sectoraal en ondernemingsvlak. De CAO-wet van 1968 was het sluitstuk van dit overlegmodel. Al deze facetten komen hierna uitgebreid aan bod.

Om het heden te begrijpen, is het aangewezen om de historische en maatschappelijke achtergronden te kennen. De volgende boeken kunnen de geïnteresseerde lezer daarmee alvast een eind op weg helpen.

- BREPOELS, J., *Wat zoudt gij zonder 't werkvolk zijn*, Leuven, Van Halewyck, 2015, 655 p.
- CHLEPNER, B.S., *Cent ans d'histoire sociale en Belgique*, Brussel, ULB, 1956, 435 p.
- DEFERME, J., *Uit de ketens van de vrijheid. Het debat van de sociale politiek in België 1886-1914*, KADOC Studies nr. 32, Leuven, Universitaire Pers, 2007, 511 p.
- FRANÇOIS, L., *Théorie des relations collectives du travail en droit du travail belge*, Brussel, Bruylant, 1980, 388 p.
- HEIRBAUT, D., *Het sociaal, economisch en fiscaal recht in België. Een beknopte geschiedenis*, Gent, Academia Press, 2019, 177 p. (met bibliografische tips).
- LUYTEN, D. en VANTHEMSCHE, G., *Het Sociaal Pact van 1944. Oorsprong, betekenis en gevolgen*, Brussel, VUBPress, 1995, 368 p.

INHOUD

<i>Woord vooraf</i>	v
<i>Ten geleide</i>	vii
Deel I. De vakbondsvrijheid	1
Hoofdstuk 1. Historisch overzicht	1
Afdeling 1. Het coalitieverbod	1
Afdeling 2. Beperkte erkenning van de vakbondsvrijheid	2
§ 1. Artikel 310 van het Strafwetboek	2
§ 2. De wet op de beroepsverenigingen	2
Afdeling 3. Erkenning van de vakbondsvrijheid	2
Hoofdstuk 2. De rechtsbronnen van de vakbondsvrijheid	3
Afdeling 1. Nationaal	3
§ 1. Artikel 27 van de Grondwet	3
§ 2. De wet van 24 mei 1921 op de verenigingsvrijheid	3
A. Het doel van de wet	3
B. De bescherming van de positieve en negatieve vakbondsvrijheid	4
§ 3. De algemene antidiscriminatiewet	5
Afdeling 2. Supranationaal	6
§ 1. Verdragsteksten	6
A. Internationale Arbeidsorganisatie	6
1. IAO-Verdrag nr. 87	6
2. IAO-Verdrag nr. 98	7
B. Verenigde Naties	7
C. Raad van Europa	8
D. Europese Unie	8
§ 2. Controle op de naleving van de verdragsbepalingen	9
A. Door de Belgische rechter	9
B. Door supranationale organen	9
Deel II. De sociale gesprekspartners: structuur en rechtspositie van hun organisaties	11
Hoofdstuk 1. Vakorganisaties van werknemers	11
Afdeling 1. Historische achtergrond	11

Afdeling 2. De structuur van de vakorganisaties	13
§ 1. Organisatievorm.....	13
§ 2. De structuur van de representatieve vakorganisaties van werknemers.....	15
A. ABVV.....	15
B. ACV	15
C. ACLVB.....	15
D. Gevolgen van de structuur voor de werking.....	16
E. De NCK.....	16
Afdeling 3. De rechtspositie van de vakorganisaties van werknemers	16
§ 1. Algemeen.....	16
§ 2. Functionele rechtspersoonlijkheid	17
Afdeling 4. Representatieve werknemersorganisaties	17
Afdeling 5. Aansprakelijkheid van de vakorganisaties van werknemers ..	19
§ 1. Strafrechtelijke verantwoordelijkheid en buitencontractuele aansprakelijkheid	19
§ 2. Contractuele aansprakelijkheid van de vakorganisaties in het raam van de CAO-wet	19
Afdeling 6. Lidmaatschap van de vakorganisaties	20
Afdeling 7. Supranationale werknemersorganisaties	20
Hoofdstuk 2. Vakorganisaties van werkgevers	21
Afdeling 1. Notie	21
Afdeling 2. Supranationale werkgeversorganisaties.....	22
Deel III. Vreedzame collectieve arbeidsverhoudingen: het collectief overleg.....	23
Hoofdstuk 1. Het collectief overleg: algemeen.....	23
Hoofdstuk 2. Het gestructureerd tweeledig overleg	26
Afdeling 1. De organen van het gestructureerd tweeledig overleg: de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie.....	26
§ 1. Structuur	26
§ 2. De Europese dimensie	26
§ 3. Nationaal niveau	27
A. De Centrale Raad voor het Bedrijfsleven (CRB).....	27
1. Begripsomschrijving en situering	27
2. Samenstelling.....	28
3. Bevoegdheden	28
B. De Nationale Arbeidsraad (NAR)	28
1. Begripsomschrijving en situering	28
2. Samenstelling.....	29
3. Bevoegdheden	31

a.	Adviseren	31
b.	Het sluiten van collectieve arbeidsovereen- komsten	31
c.	Verzoening	32
d.	Beheersbevoegdheid	32
4.	Werking	32
C.	De Hoge Raad voor Preventie en Bescherming op het Werk	33
1.	Begripsomschrijving en situering	33
2.	Samenstelling	34
3.	Bevoegdheid	34
§ 4.	Regionaal niveau	34
A.	Vlaanderen	34
1.	De Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen (SERV)	34
a.	Situering	34
b.	Samenstelling	34
c.	Bevoegdheden	35
2.	Het Vlaams Economisch Sociaal Overlegcomité (VESOC)	35
a.	Begripsomschrijving en situering	35
b.	Samenstelling	35
c.	Bevoegdheden	35
B.	Wallonië	36
1.	Conseil économique, social et environnemental de Wallonie	36
C.	Brussel	36
1.	Brupartners	36
D.	Oostkantons	37
§ 5.	Het sectorale niveau: paritaire (sub)comités	37
A.	Begripsomschrijving en situering	37
B.	Samenstelling	38
C.	Oprichting	39
1.	Paritaire comités	39
2.	Paritaire subcomités	39
D.	Bevoegdheid	40
E.	Het ressort van het paritair comité	41
1.	Algemeen	41
2.	Vaststelling van het bevoegde paritair comité	42
3.	Outsourcing, PC-shoppen, filialisering en netwerkoncerningen	43
F.	Werking	44

§ 6. Het ondernemingsniveau	45
A. Ondernemingsraad	45
1. Begripsomschrijving en situering	45
2. Samenstelling.....	45
3. Oprichting	47
a. Waar en wanneer?.....	47
b. De organisatie van de sociale verkiezingen	48
1) Voordracht	49
2) Kiesvoorwaarden	49
3) Voorwaarden van verkiesbaarheid.....	50
4) Onverenigbaarheden	50
5) Aantal mandaten.....	50
4. De bevoegdheden van de ondernemingsraad	51
a. Het recht op informatie.....	51
1) Informatie op economisch en financieel vlak ..	51
2) Informatie op sociaal vlak	52
3) De sociale balans.....	53
4) De bedrijfsrevisor	54
b. De adviserende of raadgevende bevoegdheid	54
c. De beslissingsbevoegdheid.....	55
d. Het beheer van de maatschappelijke werken.....	56
5. Werking van de ondernemingsraad.....	56
6. Toezicht- en strafbepalingen	57
B. Het Comité voor Preventie en Bescherming op het Werk (CPBW)	59
1. Situering	59
2. Samenstelling.....	60
3. Oprichting	61
4. Opdrachten.....	61
5. Werking.....	62
a. Vergaderingen	62
b. Voorzitterschap – secretariaat.....	62
6. Toezicht en strafbepalingen.....	62
7. Veiligheidsbeleid zonder CPBW.....	62
8. Economische en sociale bevoegdheden	63
9. Addendum: IDPBW en EDPBW.....	64
C. Ontslagbescherming van de afgevaardigden en van de niet verkozen kandidaten	66
1. Algemene regel: ontslagverbod.....	66
2. Beschermde periode.....	68
3. Ontslag om een economische of technische reden ...	68
4. Ontslag om een dringende reden	70

a.	De procedure	70
b.	De beëindiging van de arbeidsovereenkomst	71
c.	Financiële gevolgen van de schorsing	71
5.	Onrechtmatig ontslag	72
D.	De vakbondsafvaardiging	74
1.	Begripsomschrijving en situering	74
2.	Raamovereenkomst	75
a.	Concrete verplichtingen	75
b.	Algemene beginselen	75
3.	Oprichting	76
a.	Wie kan kandidaten voordragen?	76
b.	Welke werknemers worden door de vakbondsafvaardiging vertegenwoordigd?	76
c.	De bevoegdheden van de vakbondsafvaardiging	77
d.	De werking van de vakbondsafvaardiging	78
1)	Recht op audiëntie	78
2)	Recht op het verstrekken van informatie	78
3)	Recht op bijstand	78
e.	De bescherming van de leden van de vakbondsafvaardiging	78
1)	Wie is beschermd?	79
2)	In welke mate is men beschermd?	79
3)	Hoe verloopt de ontslagprocedure?	79
4)	Gunstigere regelingen	80
5)	Vakbondsafgevaardigde belast met de uitoefening van de opdrachten van het CPBW ..	81
f.	De vakbondsafvaardiging: een omstreden orgaan	81
§ 7.	Het supranationale niveau: de Europese ondernemingsraad ...	82
A.	Toepassingsgebied	83
B.	Vaststelling van het aantal werknemers	83
C.	Bestaande overeenkomsten	84
D.	Wie is verantwoordelijk?	84
E.	Wie neemt het initiatief?	85
F.	Het instellen van de bijzondere onderhandelingsgroep (BOG)	85
1.	Bevoegdheid	85
2.	Samenstelling van de BOG	86
3.	Aanwijzing van de in België tewerkgestelde leden-werknemers	86
G.	De vergaderingen van de BOG met het hoofdbestuur	86
H.	De overeenkomst	87
1.	Minimumbepalingen	87

2.	Geen EOR, wel een informatie- en raadplegings-procedure	87
I.	Subsidiare bepalingen	88
§ 8.	De rol van de werknemers in de Europese vennootschap	89
A.	Begrip.....	89
B.	De rol van de werknemers	90
§ 9.	De rol van de werknemers in de Europese coöperatieve vennootschap (SCE)	93
A.	Begrip.....	93
B.	De rol van de werknemers	94
Afdeling 2. Het normerende instrument: de collectieve arbeidsovereenkomst		
§ 1.	De voorgeschiedenis van de CAO-wet.....	95
§ 2.	Notie en inhoud.....	96
§ 3.	De juridische aard van de collectieve arbeidsovereenkomst	99
§ 4.	Het toepassingsgebied van de CAO-wet	100
§ 5.	Wie kan een CAO sluiten?	101
§ 6.	Soorten collectieve arbeidsovereenkomsten	102
§ 7.	De hiërarchie tussen diverse soorten collectieve arbeidsovereenkomsten.....	102
§ 8.	Geldigheids- en vormvereisten van de CAO	103
A.	Geschrift	104
B.	Taalgebruik.....	104
C.	Verplichte vermeldingen.....	104
D.	Neerlegging	105
E.	Bekendmaking.....	106
F.	Specifieke vereisten voor overeenkomsten gesloten binnen een paritair orgaan.....	106
§ 9.	Binding.....	106
A.	Niet algemeen bindend verklaarde CAO	107
1.	Welke personen zijn gebonden?	107
2.	Binding van de normatieve en de obligatoire bepalingen.....	108
B.	Algemeen bindend verklaarde CAO	109
C.	Overzicht van de binding van de CAO	110
§ 10.	Interpretatie van de CAO	112
§ 11.	De ondernemings-CAO.....	112
A.	Omstandigheden waarin een ondernemings-CAO tot stand komt	112
B.	Personen bevoegd om op ondernemingsniveau een CAO te sluiten	113
1.	De werkgever	113
2.	Namens de werknemers	113

C. Onderhandelaars	113
D. Kan een werkgever met slechts één representatieve vakorganisatie geldig onderhandelen?	113
§ 12. Toezicht en strafbepalingen	114
Deel IV. De fondsen voor bestaanszekerheid	117
Deel V. Collectieve arbeidsconflicten	119
Hoofdstuk 1. Collectieve arbeidsconflicten: notie en soorten	119
Hoofdstuk 2. Werkstaking, lock-out en bedrijfsbezetting	120
Afdeling 1. De staking	120
§ 1. Notie en typologie	120
§ 2. Rechtspositie	121
§ 3. Gevolgen van de staking op de arbeidsovereenkomst van de staker	122
A. Schorsing van de arbeidsovereenkomst	122
B. Schorsing van de opzegtermijn	124
C. Loonverlies	124
§ 4. Gevolgen van de staking op de arbeidsovereenkomst van de werkwillige	124
Afdeling 2. Uitsluiting of lock-out	127
§ 1. Notie en typologie	127
§ 2. Rechtspositie	127
Afdeling 3. Bedrijfsbezetting	128
§ 1. Notie en typologie	128
§ 2. Rechtmatigheid van het aangewende actiemiddel	129
Hoofdstuk 3. Het oplossen van collectieve arbeidsconflicten door bemiddeling en verzoening	129
Afdeling 1. Bemiddeling en verzoening: notie	129
Afdeling 2. Verzoeningsprocedures	130
Afdeling 3. Verzoenende instanties	131
§ 1. Verzoeningsplicht of verzoeningsvrijheid	131
§ 2. Verzoening van het collegiale type: de organen met verzoenende bevoegdheid	131
§ 3. Sociale bemiddelaars	132
Hoofdstuk 4. Het reguleren van collectieve conflicten	134
Afdeling 1. De wet van 19 augustus 1948 betreffende de prestaties van algemeen belang in vreedstijd	134
Afdeling 2. Toepassingsgebied van de wet	134
Afdeling 3. Notie prestatie van algemeen belang	135
Afdeling 4. Mechanisme van de wetgeving	135

§ 1. Bepaling van de vitale behoeften en de prestaties van algemeen belang.	135
A. Het paritair comité bepaalt zelf de vitale behoeften en de prestaties	135
B. Het paritair comité bepaalt de vitale behoeften en de prestaties op verzoek van de minister.	136
C. Bepaling van de vitale behoeften en de prestaties door de minister van Werk	136
§ 2. Uitvoering van de genomen beslissingen	136
Afdeling 5. De rechtspositie van de werknemer die de vitale behoeften verzekert.	137
Afdeling 6. Kan de overheid worden aangesproken?	137
Afdeling 7. Ontslagverbod voor werknemers belast met de uitvoering van de prestaties.	137
Hoofdstuk 5. Beslechting van collectieve arbeidsconflicten door de rechter?.	138
Afdeling 1. Situering	138
Afdeling 2. Procedure.	139
Hoofdstuk 6. Het stakingsrecht onder druk.	142
Afdeling 1. De rechtspraak van het Europese Hof van Justitie	142
Afdeling 2. Nationale rechtspraak.	144
Deel VI. Collectieve arbeidsverhoudingen in de publieke sector.	147
Hoofdstuk 1. Inleiding	147
Hoofdstuk 2. Toepassingsgebied	148
Hoofdstuk 3. Filosofie van de wet	148
Hoofdstuk 4. Onderhandeling en overleg	149
Afdeling 1. Onderhandelingsaangelegenheden	149
Afdeling 2. Overlegaangelegenheden	150
Hoofdstuk 5. Onderhandelings- en overlegstructuren	151
Afdeling 1. Onderhandelingscomités	151
§ 1. Op het niveau van de besturen en de instellingen.	151
A. Sectorcomités.	151
B. Bijzondere comités (E).	152
C. Afzonderlijke bijzondere comités (E').	153
§ 2. Algemene comités	153
A. Comité voor de federale, de gemeenschaps- en de gewestelijke overheidsdiensten (B).	153
B. Comité voor de provinciale en plaatselijke overheidsdiensten (C)	154
C. Gemeenschappelijk comité voor alle overheidsdiensten (A)	155

§ 3. Schematisch overzicht onderhandelingscomités	156
Afdeling 2. Overlegcomités	156
§ 1. Hoge overlegcomités	156
§ 2. Basis- en tussenoverlegcomités.	157
A. Basisoverlegcomités	157
B. Tussenoverlegcomités	158
C. Speciale overlegcomités.	158
§ 3. Schematisch overzicht overlegcomités	158
Afdeling 3. Actoren	159
§ 1. Overheid	159
§ 2. Representatieve vakorganisaties.	160
Hoofdstuk 6. Actiemiddelen van de vakorganisaties.	161
Afdeling 1. Prerogatieven van de vakorganisaties.	162
Afdeling 2. Vakbondsafgevaardigden.	163
§ 1. Soorten	163
§ 2. Bescherming	163
A. Afgevaardigden in statutair dienstverband.	164
B. Afgevaardigden in contractueel dienstverband	164
Hoofdstuk 7. Collectieve actie	166
 <i>Over de auteurs</i>	 169

